

HADİS HALKALARI - GENÇ

Hadis ve Sünnet'e Dair

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

Hız. Peygamber'in İslâm dinindeki yerini kavramadan onun sünnet ve hadisinin önemini anlayabilmek güçtür. Her şeyden önce Allah'ın Kitabı'nın mübelliği ve en iyi tercümanı olan Hız. Peygamber, bir Müslüman için yegâne hayat ölçüsü ve en mükemmel şahsiyet örneğidir. Nitekim Allah (cc), "Gerçekte Allah Resûlü'nde sizin için güzel bir örnek vardır."¹ buyurmaktadır. Yüce Allah, Hız. Peygamber'in tüm inananlar için örnek olduğunu söylediğine göre, kendisinden sonraki kuşaklar onun bu örnekliliğini hayatlarına nasıl yansıtacaklar? Bu sorunun cevabı, her şeyden önce Hız. Peygamber'in bıraktığı bilgi mirasının iyi ve doğru bir biçimde korunmasıyla mümkün olabilirdi. Bu yüzden İslâm toplumunun çok erken döneminden itibaren bu durumun bilincinde olan İslâm âlimleri, Hız. Peygamber'in söz ve davranışlarını kayıt altına almayı bir sorumluluk addetmişlerdir. Sünnet ve hadis mirası, ilk nesilden itibaren Müslümanların ibadet ve ahlâka dair hususlarda olduğu gibi günlük yaşantılarında ortaya çıkan sorunların çözümünde de vazgeçilmez bir başvuru kaynağı olmuştur.

İslâm'ın ilk asırlarından günümüze kadar "sünnet" ve "hadis" sözcüklerine yüklenen anlamlar farklı olmuştur. Sözlük anlamına uygun olarak sünnet daha çok davranış ile ilgili bir kavram olarak görülürken; hadis, sözlü ve yazılı rivayetlerin adı olarak anlaşılmıştır. Bu çerçevede Hız. Peygamber'in söz ve fiillerinin sözlü rivayetleri hadis, uygulanagelen söz ve filleri de sünnet adını almıştır.

Sünnet, Kur'an'ı hayata aktaran bir vasıta olmanın yanında, Müslümanların varlık, bilgi ve değer tasavvuruna da kaynaklık eder. İslâm toplumlarının bölge, ırk, soy, yapı ve kültür farklılıkları ne olursa olsun ortaya koydukları maddî ve manevî bütün eserlerde Kur'an'ın ve sünnetin izleri vardır. İslâmiyet'in kısa sürede dünyaya yayılmasında, yerleştiği bölgelerde sürekliliğinin sağlanmasında, farklı kültür ve coğrafyalarda yaşayan mensupları arasında ortak bir yaşama biçiminin oluşmasında Sünnet-i Nebeviyye'nin rolü büyük olmuştur. Sünnet aynı zamanda asr-ı saadeti şimdiki zamana taşıma gayretinin de ana vasıtası olarak görülmüştür.

¹ Ahzâb, 33/21.

Resûl-i Ekrem'i (sav) bütün yönleriyle yeni nesillere anlatmasının yanı sıra onun (sav) sünnetini çağlara taşıyan en önemli vasıta olarak hadis, erken dönemlerden itibaren İslâm ümmetinin ilgi odağı olmuştur. Din ve dünya tasavvuruna ilişkin pek çok rivayet, muazzam bir külliyata dönüşmüş, zengin bir literatüre vücut vermiştir. Hadis âlimleri, bir yandan Resûl-i Ekrem'in (sav) hadis mirasını aslına uygun bir biçimde aktarmaya çalışırken, diğer taraftan sünnetin ilke ve değerlerini yaşanır kılmak için çaba göstermişlerdir. Hadis tarihi boyunca klâsik hadis kaynaklarımızı anlamak ve yorumlamak için gösterilen çabaların bir bakıma metin ile hayat arasında köprü kurmaya yönelik olduğu söylenebilir.

Hadislerin mesajını kendi zamanlarına taşıma ve güncelleme gayreti, her çağdaki Müslümanları harekete geçirmiştir. Bu maksatla hemen her dönemde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma Sevgili Peygamberimiz (sav) tarafından sergilenen örnek tutum ve davranışları, onun (sav) söz ve hadislerindeki mesajları; kısacası onun (sav) çağlar üstü örnekliğini sade ve anlaşılır bir dille günümüz insanına ulaştırmayı amaçlayan bir çabanın ürünüdür.

Bu çalışma hadis ilminde uzman heyetler tarafından hazırlanmış *Hadislerle İslam* (Diyanet Yayınları) ve *Riyazussalihin Şerhi* (Erkam Yayınları) kitaplarından istifadeyle hazırlanmıştır.

1. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ خَلَاوَةَ الْإِيمَانِ، مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقَدَّفَ فِي النَّارِ.

Enes (b. Mâlik) tarafından nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Şu üç özellik kimde bulunursa o kimse imanın tadını alır: Allah ve Resûlü'nü her şeyden çok sevmek, bir kimseyi yalnızca Allah rızası için sevmek, Allah kendisini kurtardıktan sonra tekrar inkârcılığa dönmekten ateşe atılmaktan kaçındığı gibi kaçınmak.” (Müslim, İmân, 67)

Açıklaması

Bu hadis-i şerif, imanın doyumsuz tadını alabilmemiz için gerekli olan üç temel şarttan bahsetmektedir. Bu üç şart, kalbinizin manen sağlıklı olduğunu gösteren işaretlerdir. Bu her üç şartta da ortaya çıkan ortak vurgunun sevgi olması dikkat çekicidir. Sevgi insanoğlunun en büyük ihtiyacıdır. Asıl önemli olan ise insanın sevgisini kime ve nasıl yönlendireceğidir.

Başta sevgilerin en yücesi Allah sevgisi ve O'nun Elçisi'nin (sas) sevgisi sonra da Allah için olan diğer sevgiler. Mü'min kardeşine ve bizzat imana duyulan sevgi ki bu sevgi, imanı kaybetmektense ateşe atılmayı bile kabul ettirecek kadar güçlü bir sevgidir.

İmanın tadını alabilmenin üçüncü temel şartı, imandan sonra küfre dönmeyi ateşe atılmak derecesinde bir felaket olarak görmektir. Buradaki küfürden kasıt, İslam'ın dışındaki bütün batıl dinler ve dinsizliktir. Mü'min için, imanını kaybetmesi en değerli varlığını kaybetmesi demektir. Bu bilinçle yola çıkan mü'min, yol boyunca iman hassasiyetini elden bırakmaz. İmanına zarar vereceğini düşünerek davranışlarını, konuşmalarını hatta düşüncelerini sürekli kontrol eder. Bütün bunları inancının belirlediği sınırlar içinde geliştirir. Mü'min, inancıyla ilgili konuları espri konusu, şaka ve fıkra malzemesi yapamaz. Yüce Allah Kur'an'da, alaycı münafıkları azarlarken şöyle buyurur: "Şayet kendilerine (niçin alay ettiklerini) sorsan, 'Biz sadece lafa dalmış şakalaşıyor, eğleniyorduk.' derler. De ki: Allah ile, O'nun ayetleriyle ve Peygamberiyle mi eğleniyordunuz?!"²

İmanını kaybetmektense ateşe atılmayı tercih eden mü'min, eylemleriyle şirke düşmekten ve küfre düşüren söz söylemekten şiddetle sakınır. Bu noktada Sevgili Peygamberimizin şu hadisi oldukça uyarıcıdır. "Bir kimse sakınca görmediği bir söz söyler. Bu söz sebebiyle Allah onu cehennemde yetmiş yıllık uçurumun dibine atar."³

2. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) أَنَّهُ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ...

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: "Bana itaat eden, Allah'a itaat etmiştir. Bana isyan eden, Allah'a isyan etmiştir..." (Müslim, İmâre, 33)

Açıklaması

Hz. Peygamber'in sünneti, onun hayatında somutlaşan ideal bir yaşam tarzını simgelemekteydi. Bu açıdan Hz. Peygamber'in sünnetine tâbi olmak, İslam'ı doğru bir şekilde yaşayabilmek için elzemdi. Bundan dolayıdır ki Allah Teâlâ, Resul'üne uyulmasını emretmekteydi: "De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."⁴

² Tevbe Suresi 9/65.

³ Tirmizi, Zühd, 10.

⁴ Âl-i İmrân, 3/31.

Yüce Rabbimiz, Peygamber'e uyulmasını emrediyordu, çünkü Peygamber'e itaat Allah'a itaat idi. "Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekleme göndermedik."⁵ Yüce Rabbimiz Resul'üne gönülden bağlanılmasını o kadar önemsemişti ki, en ufak bir meselede dahi onun verdiği hükme rıza gösterilmemesini, imanının kemale ermemiş olmasına bağlamaktaydı. Nitekim ensardan bir adam ile Zübeyir b. El-Avvâm arasında Harre mevkiindeki hurmalıkları sulayan kanalların kullanımı konusunda anlaşmazlık çıkmıştı. Bu kanallardan akan su önce Zübeyir'in bahçesine uğruyor, ardından Medineli adamın bahçesine geliyordu. O adam Zübeyir'e, "Suyu bırak, gelsin." dedi. Fakat Zübeyir bunu kabul etmedi. Bu durum kendisine aktarıldığında Hz. Peygamber'e (sav), "Zübeyir! Önce sen sula, sonra suyu komşuna salıver." buyurdu. Bunu işiten adam, Peygamberimize "Zübeyir senin halanın oğlu olduğu için (mi ona öncelik verdin)!" diye kızgın bir şekilde tepki gösterdi. Adamın bu sözü üzerine Allah Resul'ünün yüzünün rengi değişti ve "Zübeyir! Sen sula, suyu (hurma ağaçlarının köklerine) ulaşıncaya kadar tut (sonra salıver)." dedi. Zübeyir, bu olay üzerine şu âyetin nâzil olduğunu söylemiştir: "Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiği hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar."⁶

Yüce Rabbimizin, Hz. Peygamber'e ve onun sünnetine teslimiyet gösterilmesini emretmesi, sünnetin temelinde ilâhî iradenin olmasından kaynaklanıyordu. Onun din ile ilgili hususlardaki her türlü tasarrufu ilâhî iradenin kontrolünden geçiyor, böylece Allah'ın razı olmayacağı bir fiil Resul'den sadır olmuyordu. Diğer bir ifadeyle o, vahyin kontrolündeydi⁷ ve din ile ilgili bir konudaki en ufak bir hatası bile vahiy ile düzeltiliyordu.⁸ Bundan dolayı ona itaat Allah'a itaat, ona isyan ise Allah'a isyan anlamına geliyordu.⁹ "Kim Allah'a ve Resul'üne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim onlara isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez."¹⁰

⁵ Nisâ, 4/80.

⁶ Nisâ, 4/65

⁷ Ebû Dâvûd, Kadâ' (Akdiye), 7.

⁸ Abese, 80/1-10

⁹ Müslim, İmâre, 33.

¹⁰ Ebû Dâvûd, Salât, 221, 223.

Hız. Peygamber'e itaat eden ise cenneti hak ediyordu.¹¹ Nitekim Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, bir gün Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştu: “Ümmetimin hepsi cennete girecektir, yüz çeviren müstesna!” Orada bulunanlar “Ey Allah'ın Resûlü, yüz çeviren kim?” diye sorunca, Hız. Peygamber “Bana itaat eden cennete girer. Bana isyan eden yüz çevirmiş demektir.” şeklinde cevap vermişti.¹² Hız. Peygamber'e isyan edip yüz çevirenlerin sonunun ise cehennem olacağı Kur'an'da açıkça belirtiliyordu: “Kim de Allah'a ve Peygamberi “ne isyan eder ve Onun koyduğu sınırları aşarsa, Allah o kimseyi ebedî kalacağı cehennem ateşine sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır.”¹³

3. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) أَنَّهُ ذَكَرَ النَّارَ فَتَعَوَّذَ مِنْهَا، وَأَشَاحَ بِوَجْهِهِ ثَلَاثَ مَرَارٍ، ثُمَّ قَالَ:
اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدُوا، فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ.

Adî b. Hâtim'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) cehennemden bahsetti, ondan Allah'a sığındı ve yüzünü üç defa çevirdikten sonra şöyle buyurdu: “Yarım hurma (sadaka) ile bile olsa cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle (korunun).” (Müslim, Zekât, 68)

Açıklaması

Sıdk (doğruluk), sadakat (özden bağlılık, samimiyet), sadık (dürüst ve samimi olan kişi) kelimeleri ile ortak kökten gelen sadaka bu anlamları ifade edebilecek bütün davranışları kapsar. Meselâ, ibadet niyetiyle sadaka veren kimse Rabbine karşı, malından veren varlıklı kişi muhtaçlara karşı, evinin ihtiyaçlarını karşılayan eşine ve çocuklarına karşı yardımsever, ihtiyaç sahiplerine karşı sadakatini, samimiyetini, iyi niyetli olduğunu göstermektedir.

Asıl sadaka, malî yardım şeklinde yapılandır. Ancak bu, herkes için mümkün olmayabilir veya her zaman ihtiyacı karşılamayabilir. Zira sadaka, karşımızdakini mutlu etmek ve bir eksikliğini gidermek ise, aç olan kimse için onu doyurmak sadaka iken, hasta olan için ziyaretine gitmek sadaka olacaktır. Bazı durumlarda çevre temizliği sadaka iken, bazen güzel bir nasihat, hayat kurtaran bir sadaka olabilir.

¹¹ Nisâ, 4/13.

¹² Buhârî, İ'tisâm, 2.

¹³ Nisâ, 4/14.

Gücü kudreti yerinde olan gücüyle, malı olan malıyla, ilmi olan da ilmiyle sadaka verecektir. Zira sadaka vermek insanların imkân ve fizikî durumları ile yakından ilgilidir. Varlıklı bir insan için mal ile tasaddukta bulunmak akla gelen ilk sadaka şekli iken, gücü kuvveti yerinde olan kişinin emeğini insanların hayrına sunması sadaka sevabına eriştirecektir. Yaşlı ve hasta bir kimsenin güzel bir nasihati, iyiliğe çağırması güzel bir sadaka iken, genç ve dinamik bir kimsenin de o yaşlıya göstereceği saygı ve hizmet yerinde bir sadakadır.

4. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا.

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlâk bakımından en güzel olanıdır.”

(Ebû Dâvûd, Sünnet, 15)

Açıklaması

Resûlullah ahlâk bakımından insanların en güzeli olmakla birlikte ahlâkını daha da güzelleştirmeye gayret ederek kötü ahlâktan Allah'a sığıncıydı.¹⁴ Onun namaza kalktığında yaptığı dua da bu amacını gerçekleştirmeye yönelikti: “...(Allah'ım!) Beni güzel ahlâka eriştir. Senden başka güzel ahlâka eriştirecek yoktur. Kötü ahlâkı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlâkı benden uzaklaştıracak yoktur!”¹⁵

Resûlullah, ashâbını da her fırsatta güzel ahlâklı olmaya, bunun için çabalamaya teşvik etmişti. Nitekim Hz. Peygamber, Ubâde b. Sâmit ile beraber bir grup Medineli kendisine biat etmeye geldiklerinde onlardan Allah'a şirk koşmamanın yanı sıra hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocukları öldürmemek, iftira etmemek gibi ahlâkî konularda da söz almıştı.¹⁶

Hz. Peygamber Muâz b. Cebel'i Yemen'e vali olarak gönderirken ise, “Ey Muâz b. Cebel! İnsanlara güzel ahlâkla muamele et.” tavsiyesinde bulunmuştu.¹⁷ Ashâb-ı güzîn, Peygamberimizin örnekliğini ve tavsiyelerini öylesine içselleştirmişlerdi ki onun vefatından sonra, “O olsaydı nasıl yapardı ve ne söylerdi?” sorusunu her durumda kendilerine sormuşlar ve böylece Peygamber'in ahlâk ve edebini yaşatmaya çalışmışlardı.

¹⁴ Ebû Dâvûd, Vitr, 32

¹⁵ Müslim, Müsâfirîn, 201.

¹⁶ Buhârî, İmân, 11.

¹⁷ Muvatta', Hüsnü'l-hulk, 1.

Ahlâkla yakından ilgili diğere bir kavram edeptir. Edep, başta insan ilişkileri olmak üzere kişinin bireysel ve toplumsal hayatını düzenleyen birtakım kurallardır. Bu kurallar doğrudan ahlâkî davranışları ilgilendirmeyen başka konuları da kapsamakla birlikte, özellikle pratik ahlâkla yakından ilişkilidir. Bu çerçevede edep kurallarına uymak ve onları uygulamak, aynı zamanda ahlâklı olmanın bir gereğı olarak düşünölmüştür. Çünkü edep kurallarının temelinde de insanı ahlâken güzelleştirme, olgunlaştırma gayesi vardır.

5. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكْتَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءٌ فَإِذَا هُوَ نَزَعَ وَاسْتَعْفَرَ وَتَابَ سَقِلَ قَلْبُهُ، وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا حَتَّى تَعْلُو قَلْبُهُ وَهُوَ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ.
{ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ }

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur: “Kul bir günah işlediğı zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tevbe ve istiğfar ettiği zaman kalbi parlatılır. Günaha devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini kaplar. Allah'ın, (Kitabı'nda), "Hayır, hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (Mutaffifin, 83/14) diye anlattığı pas işte budur.” (Tirmizî, Tefsîru"l-Kur"ân, 83)

Açıklaması

Kalbin sağlığını korumak veya hastalanmış bir kalbi iyileştirmek için yapılması gerekeni, onu icad edip yaratan bildirmiş ve: “Unutmayın ki, kalpler, Allah'ı anarak huzura kavuşur.” buyurmuştur.¹⁸ Allah Teâlâ'nın yapmamızı istediğı her ibadet, kalbin sağlığını korumak için emredilmiştir. Allah adıyla dirilip can bulan bir kalp, vücut ülkesinin yegâne sultanı olduğu için, emri altındaki bütün varlıklara, yani ellere, ayaklara, dillere, dudaklara, gözlere, kulaklara isabetli emirler verir; başarılı bir hükümdâr olur.

Günaha bulaşan kalp, istiğfarla temizlenmezse saflığını yitirerek bir zaman sonra kararmaya başlar. Bu hal kalbin hastalandığını ve ayırıcı özelliğini yitirdiğini gösterir. Günahlar aynanın üzerinde oluşan kirler gibi, zamanla görüntüyü bozar. Kalbi mânevî kirlerle körelmeyen kimseler iyi, doğru ve güzeli kolayca tanıyıp fark ederler.

¹⁸ Ra'd Sûresi 13/28.

İşte bu sebeple Efendimiz kalbi temiz, vicdanı saf olan sahabesine, bir işi yapman için başkaları sana binlerce fetvâ verse bile, onlara aldırma! Sen fetvâyı kalbinden al! Kalbinin vereceği fetvâya uy! buyurmaktadır. Zira bir şahsı yakından ilgilendiren bir meseleyi, başkaları bütün yönleriyle bilemez. Bu sebeple de verecekleri fetvâda hata edebilirler. Fakat kalbin sesi daima doğruyu ilhâm edeceği için yanılma ihtimali iyice azalır.

Gerçek ilim adamlarına bilinmeyen konularda elbette başvurulur ve verecekleri fetvâlar aynen uygulanır. Fakat onlardan fetvâ koparmak için, meseleyi olduğundan farklı şekilde anlatmak son derece hatalı olduğu gibi böyle bir fetvânın değeri de yoktur. Hele ilim adamı olmayan câhillerin “Yap canım, bu senin hakkındır; hiçbir günahı yoktur” şeklindeki günaha yönlendirici teşviklerine uymamak gerekir.

Dârimî'nin rivayetinden öğrendiğimize göre, Peygamber Efendimiz'in mübarek parmaklarıyla Vâbisa'nın göğsüne vurarak ısrarla: “Gönlüne sor, kalbine danış!” buyurması,¹⁹ herkesin kendi problemini daha iyi bileceğini göstermekte, içinde bir şüphe ve tereddüt uyanınca da, o işten süratle uzaklaşması gerektiğini belirtmektedir.

6. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِجَلَالِي؟ الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي.

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah Teâlâ (kıyamet günü) şöyle buyurur: "Nerede benim rızam için birbirlerini sevenler! Gölge dışında hiçbir gölgenin olmadığı böyle bir günde onları kendi gölgede gölgelendireceğim. (Benim himayemden başka hiçbir himayenin olmadığı böyle bir günde onları, özel himayeme alacağım).” (İbn Hanbel, II, 338)

Açıklaması

Allah, rahmet gölgesinde barındıracağı kişileri nasıl bir iltifâta tâbi tutacağını ve onlara nasıl hitâbedeceğini bildirmektedir. Bu bir anlamda, mutlu sona nasıl bir muamele ile gidileceğini açıklamak ve konuya tam bir kesinlik kazandırmak demektir.

“Hiçbir gölgenin olmadığı gün” ifâdesi, mahşer günü dünyadaki gibi bir gölge bulunmayacağını ifade eder. “Allah'ın gölgesi” ise ya arşının gölgesi, ya da rahmet ve himâyesi anlamındadır.

¹⁹ Dârimî, Büyû', 2

Sadece Allah rızâsını kazanmak maksadıyla birbirini sevenler, sevgilerine dünyevî ya da nefsî herhangi bir duygu karıştırmayanlar, hareketlerini ve dostluklarını böylece tanzim ve devam ettirenler, Allah'ın himâyesini kazanacaklardır.

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. Gerçek anlamda Allah'a gölge izâfe etmek câiz değildir.
2. Kıyametin dehşetli havasından kurtulmanın yolu, sevdiğini Allah için sevmektir.
3. Dünyada Allah rızâsı için birbirini sevenler âhirette rızâ-ı ilâhîye kavuşmak suretiyle sevineceklerdir.

7. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا كَانَ الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ، وَمَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ.

Enes (b. Mâlik)"ten rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Arsızlık nerede ve kimde olursa olsun çirkinleştirir; hayâ ise nerede ve kimde olursa olsun zarifleştirir” (Tirmizî, Birr, 47)

Açıklaması

Sözlükte “utanmak, çekinmek” anlamlarına ve Türkçede daha çok “ar” kelimesiyle ifade edilen hayâ duygusu, genellikle yüzün kızarması, kişinin başını öne eğmesi, gözlerini kaçırması, şaşkın davranışlar sergilemesi gibi şekillerde dışa yansır. İnsanı kötülükten alıkoyup iyiliğe yönelten fitrî bir ahlâk özelliği olmakla birlikte hayâ, kişinin içinde yaşadığı toplumun dinine, örf ve âdetlerine, yaşam tarzına göre şekillenir. Dolayısıyla değer yargılarının değişmesiyle hayânın toplumdan topluma, hatta bireyden bireye farklılık göstermesi mümkün olduğu gibi, değerlerin hiçe sayıldığı bir ortamda tamamen yok olması da ihtimal dâhilindedir.

Peygamberlerin temel vasıflarından biri olan hayâ erdemi, onların gönderildikleri toplumlara ısrarla öğütledikleri bir sünnet olagelmıştır.²⁰ Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “İnsanlık, ilk günden beri bütün peygamberlerin üzerinde ittifak ettikleri bir söz bilir: Şayet utanmıyorsan, dilediğini yap!”²¹ Kişi için utanç sebebi olmayan davranışların yapılmasında sakınca bulunmadığını ifade eden bu söz, aynı zamanda hayâsı olmadığı takdirde insanın kötüyü ayıracak bir ölçütü kalmayacağını, dolayısıyla dilediği gibi davranabileceğini bildiren bir uyarıdır.

²⁰ Tirmizî, Nikâh 1.

²¹ Buhârî, Edep, 78.

Allah Resulü bir sahâbînin, yalnız kaldığı zamanlarda da avret yerlerini örtmesinin gerekli olup olmadığını sorması üzerine şöyle cevap vermiştir: “Kendisinden hayâ edilip utanılmaya en lâıyk olan, Allah’tır.”²² Böylece inananlara, herkesten önce Allah’tan hayâ etmek gerektiğini bildiren Hz. Peygamber, Ondan nasıl hayâ edileceğini de yine kendisi öğretmiştir. Bir gün ashâbına, “Allah’tan gereği gibi, hakkıyla hayâ edin!” buyurunca onlar, “Ey Allah’ın Resulü! Elhamdülillâh biz Allah’tan hayâ ediyoruz.” demişlerdi. Bunun üzerine Resül-i Ekrem şöyle açıklamıştı sözlerini: “Bu, sizin anladığınız gibi değildir! Allah’tan hakkıyla hayâ etmek, baş ve başta bulunan organlarla, karın ve karnın içine aldığı organları (her türlü günah ve haramdan) korumak, ölümü ve (toprak altında) çürümeyi daima hatırlamaktır. Âhireti arzu eden, dünyanın süsünü terk eder. Kim bu şekilde davranırsa Allah’tan gereği gibi hayâ etmiş olur.”²³

8. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ.

Ebû Hüreyre’den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kişiyeye günah olarak her duyduğunu söylemesi yeter.” (Ebû Dâvûd, Edep, 80)

Açıklaması

Hadis, duyduğu her sözü herhangi bir araştırma yapmadan nakleden insanın bu yaptığının yalan söylemek anlamına geldiğini çok kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu sebeple insanı, duyduklarını nakletmeden önce, onların doğru olup olmadığını iyice araştırmaya teşvik etmektedir. Zira yalan söylememiş olmanın yolu, duyulanları iyice tahkik etmekten geçer.

"Ben duyduğumu söylüyorum" savunması sorumluluktan kurtulmak için yetmez. Herkes her duyduğunu nakledecek olursa, ortalık yalan dolandan geçilmez hale gelir.

Duyulan her haberin veya sözün araştırılması "yalancı durumuna düşmemek için" gerekli olunca, özellikle Hz. Peygamber'den nakledilen hadisler konusunda mutlaka çok ince araştırmalar yapmak gerekecektir.

İslâm âlimleri özellikle de hadisçiler, Hz. Peygamber adına söylenen her sözü ince eleyip sık dokumuşlar, konuyla ilgili bir çok bilim dalı oluşturmuşlardır. Hadis usulü ilmi içinde geliştirilmiş olan ince tetkik esasları gerçekten akıllara durgunluk verecek boyutlardadır.

²² Tirmizî, Edep, 22.

²³ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 24.

Hız. Peygamber'den nakledilen sözleri araştırıp onun söylemiş olduğuna kanaat getirdikten sonra nakletme disiplin ve alışkanlığını kazanmış olan kimselerin, başkalarından duydukları sözleri de tahkik etmeleri ve doğru olduğuna kanaatine vardıldıktan sonra nakletmeleri hiç de zor olmayacaktır.

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. Her duyduğunu nakletmek yalan günahına bulaşmış olmak demektir.
2. Duyduklarımız konusunda kesin kanaat edinmeye çalışmalıyız.
3. Yalan olmasından şüphelenilen hiçbir sözü Hz. Peygamber'e asla isnad etmemek gerekir.

9. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا وَ لِحَسَبِهَا وَ لِحَمَالِهَا وَ لِدِينِهَا، فَاطْفُرْ بِدَاتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ يَدَاكَ.

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanını seç. (Aksi hâlde) fakr u zarurete duçar olursun!” (Buhârî, Nikâh, 16)

Açıklaması

İnsanın en çok etkisinde kaldığı kişilerin başında eşi gelir. Böyle olunca dünya ve âhret mutluluğu peşinde olanlar için eş seçimi, iyilerle beraber olma niyetinin ilk ve en ciddi göstergesidir. Eş seçiminde dikkatli davranmayanın dost seçiminde dikkatli olacağını düşünmek mümkün değildir.

Hadisimiz, toplumdaki bir gerçeği tesbit etmektedir. Hemen hemen her devirde evlenecek kimselerin eş seçiminde ölçüleri aynıdır: Güzellik, soy-sop, mal ve dindarlık... Önce gerçeği böylesine ortaya koyan Sevgili Peygamberimiz, bütün sonuçlarıyla birlikte meseleyi değerlendirdikten sonra, “Sen dindar olanını seç!” tavsiyesinde bulunmaktadır.

Aile kuruluşunda hemen her toplum kesiminde dikkate alınan, eşin malı, soyu-sopu, güzelliği ve dindarlığı gibi hususlar arasında, ilk üçünün sona ereceği, ya da geçerliliğini kaybedeceği zamanlar olabilir. Mal, biter ya da bir felâketle yok olup gider. Güzellik, geçicidir, günün birinde ortadan kalkar. Soy-sop, hasep-nesep bu da hiç akla gelmedik sıkıntılara vesile olabilir. Eşler arasında huzursuzluğa yol açabilir. Tarafsız ve etraflıca düşünüldüğü zaman, dinî duygu ve iman gücünün, yani dindarlığın, sürekli mutluluk ve olumluluk kaynağı olduğu anlaşılacaktır..

Çoğu kimse dindarlığı, zor zamanlarda, kara günlerde aranan, mutluluk anlarında kendisine o kadar ihtiyaç duyulmayan bir nitelik sanmaktadır. Oysa dindarlık tasa ve kıvanç zamanlarında, her zaman her yerde ve her türlü şart altında etkisi büyük, insanı kulluk çizgisinde tutabilen, olayları ve dünyayı inançlara göre değerlendirme imkânı veren üstün ve her zaman geçerli bir meziyettir.

Diğer taraftan bilinen bir gerçektir ki insan, iki halde, sevinç ve üzüntü hallerinde tehlike ile karşı karşıya gelir. Sevincini ve üzüntüsünü herhangi bir günaha vesile kılmadan yaşayabilmesi büyük ölçüde dindarlığına bağlıdır. Nitekim bir hadis-i şeriflerinde Sevgili Peygamberimiz bu duruma şöyle işâret buyurmuşlardır: “Mü’minin durumu gıpta ve hayranlık vesilesidir. Çünkü her hâli kendisi için bir hayırdır. Böylesi bir özellik sadece mü’minde vardır: Sevinecek olsa, şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir belâ gelecek olsa, sabreder; bu da onun için hayır olur”

Hayat, sevinçler ve üzüntüler halinde devam ettiğine göre, her halde ve her olayda dindarlığa ihtiyaç olacaktır. Bu sebeple, dindar bir eşin tercih edilmesi, hayatta kulluk çizgisinde yıkılmadan devam edebilmenin ve çevreye yararlı olabilmenin ilk ve temel şartıdır.

Giderek zorlaşan hayat şartları içinde daha dindar insanlara ve onların meydana getirdiği ailelere ihtiyaç olduğu gün gibi âşikârdır.

Hadis-i Şerif’ten Öğrendiklerimiz

1. Dindar eş seçmek, iyilerle beraber olma niyetinin bir göstergesi ve mutluluğun temel şartıdır.
2. Hz. Peygamber toplumdaki eğilim ve gerçekleri görür ve onlar içinden müslümâna en faydalı olanı tavsiye eder.
3. Ümmetinin mutluluğu, Hz. Peygamber’e de mutluluk verir.
4. Fazilet ve hayır sahipleriyle beraber olma ilkesi, eş seçme, aile kurma noktasından başlamalıdır.
5. Aile, sadece dünya hayatıyla ilgili bir yaşama biçimi değildir. Onun olumlu olumsuz sonuçları âhirete de uzanır.

10. HADİS-İ ŞERİF

عن عبد الله قال: قال رسول الله (صلى الله عليه و سلم): عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا.

“Doğruluktan (sıdk) ayrılmayın, zira doğruluk sizi iyiliğe (birr), iyilik de sizi cennete götürür. Kişi sürekli doğru söyler ve doğrunun peşinde olursa Allah katında doğrulardan (sıddîk) yazılır. Yalandan kaçınmın, zira yalan sizi kötülöklere (fucûr) götürür. Kişi sürekli yalan söyler, yalanın peşinde olursa Allah katında yalancılardan (kezzab) olduğu yazılır.”

(Buhari, Edep, 69)

Açıklaması

Hz. Ebu Bekir'den gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber bu sözü son vasiyetleri arasında zikretmiştir.²⁴ Hadiste, yalan konuşa konuşa insanın yalancılığı âdetâ meslek edineceği, yalana iyice alışacağı, yalana alışan insanın da fücûr denilen her türlü kötülüğe hazır hale geleceği bildirilmektedir. Fücûrun ise insanı Cehennem'e götüreceği anlatılmaktadır. Bu tesbit, yalan konusunda son derece dikkatli olunması için çok ciddi ve açık bir uyarıdır. Yalanın küçüğü büyüğü olmaz demektir. Ayrıca yalancılığın ve sahteciliğın İslâm'da yeri olmadığını ortaya koymaktadır.

Yalancılığı âdet edinen kişinin Allah katında "kezzâb" diye tescil edilmesi, yalanın insanı ne kadar ağır ve kötü bir duruma düşürdüğünü göstermektedir. Âhirete ait sonuç ise Cehennem olmaktadır.

Bilindiği gibi yalan, dile ait bir âfettir. Dil ise, kalbin sözcüsü olarak insanın tüm organlarını ve davranışlarını etkilemektedir. Diline -en azından- bilinçli olarak yalan söylememek konusunda hâkim olabilen kişi, büyük ölçüde kendisini hadiste haber verilen kötü âkıbetten korumuş demektir.

Hem dünyada mahcûbiyetlere sebep olması hem de âhirette Cehennem'e götürmesi düşünülerek yalana ve yalancılığa asla iltifat etmemek, müsâmaha göstermemek, ondan mümkün olduğunca uzak kalmak ve doğru konuşup dürüst olmaya bakmak lâzım gelmektedir.

²⁴ Muhammed el-Kureşî, Mekârimu'l-Ahlâk, I, Kahire 1990, s. 46.

Yine başka bir hadiste, “Her kim Allah ve Resul’ünün kendisini sevmesini istiyorsa sözünde doğru olsun.” buyrulmuştur.²⁵

Hadis-i Şerif’ten Öğrendiklerimiz

1. Yalan konuşmak haramdır.
2. Yalanı küçük gören ve işlemeye devam eden ona alışır ve sonunda yalancılar defterine yazılır.
3. Yalan, insanı her türlü kötülüğe sevk eder.
4. Fücûr denilen kötülükler de insanı Cehennem'e götürür.
5. İman ile yalan birbirine tamamen zıddır. Müslüman mümkün mertebe yalandan uzak kalmalı, doğru sözlülüğü ve dürüst davranışı seçmelidir.

11. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ الصَّلَاةَ...

Abdullah (b. Mesûd) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “(Kıyamet gününde) kulun ilk önce hesaba çekileceği şey, namazdır...” (Nesâî, Muhârebe, 2)

Açıklaması

Namaz; beden, zihin ve kalbin iştirakiyle eda edilen, kısacası insanı her yönüyle kuşatan bir ibadettir. Bu üç unsurun her biri, son derece dengeli ve mükemmel bir şekilde namazda temsil edilirler. İnsan, bedeni ile kıyam, rükû, secde ve kıraati gerçekleştirirken, zihni ile okuduklarını düşünmeye ve anlamaya yönelir. Kalp ise huşû ve sükûnet ile bu ibadeti en iyi şekilde tamamlar.

Kur’an-ı Kerîm, namazın belirlenen âdâb içerisinde, huşû ve sorumluluk bilinciyle ve aksatmadan eda edilmesi gereken bir ibadet olduğunu birçok yerde vurgulamaktadır. Ayetlerde namaz anlamındaki “salât” ile eksiksiz ve devamlı olarak yerine getirme manasındaki “ikame” kelimeleri yan yana kullanılarak namazın, vaktinde, eksiksiz bir biçimde, şartlarına riayet edilerek, dosdoğru ve özenle kılınması gerektiğine dikkat çekilmektedir.²⁶

²⁵ el-Kureşî, Mekârimu’l-Ahlâk, s. 46.

²⁶ Bakara, 2/110, 277

Hadis-i Şerif'ten Öğrendiklerimiz

1. Kişinin Allah katında hesaba çekileceği ilk ameller, hesabı sadece Allah'a ait olan ibadet ve takatlerdir.
2. Bu amellerden hesabı ilk sorulacak amel, beş vakit farz namazdır.
3. Amellerin başı olan namazı hakkıyla ikame eden bir mümin için diğer amellerin hesabı daha kolay olacaktır.

12. HADİS-İ ŞERİF

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ) قَالَ: لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ. قَالَ رَجُلٌ: إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ تَوْبَهُ حَسَنًا وَتَعْلُهُ حَسَنَةً. قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، الْكِبَرُ: بَطْرُ الْحَقِّ وَعَدُّ النَّاسِ.

Abdullah b. Mesut'tan nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez.” Bu söz üzerine bir adam, “İnsan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasından hoşlanır!” deyince Resûlullah (sav), “Şüphesiz ki Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakikati inkâr etmek ve insanları küçümsemektir.” buyurmuştur. (Müslim, İmân, 147)

Açıklaması

Kibir, kişinin başkalarını küçük görerek nefsini onlardan üstün saymasıdır. Kibir kavramı genellikle “fahır” yani övünme, “ucb” diye ifade edilen kendini beğenmişlik ve “ihtiyal” yani büyülenme gibi kavramlarla birlikte ele alınır. Zira bunların hepsi birbirini körükleyen ahlâkî tutumlardır. Kimi zaman soyluluk, güzellik, fiziksel güç gibi yaratılıştan gelen birtakım özellikleri; kimi zaman da Allah'ın kendisine sonradan bahsettiği zenginlik, makam, ilim ya da nüfuz gibi nimetler, kıskançlığa ve bencil tutkulara meyilli olarak yaratılan insanı kendini beğenmeye sevk eder. Önceleri kendini beğenen kişi, zamanla sahip olduğu güzel özelliklerle övünmeye, başkalarından farklı olduğunu düşünerek büyülenmeye başlar. Çevresindekileri küçük görerek kendisinin “en üstün” olduğu hissine kapılır ve böylece kibir hastalığına yakalanır. Kibirli insan daima kendisinden yüksektekilere bakar, onları kıskanır, onlar gibi olmak, hatta onları geçmek için çabalar durur. Bu arzusuna ulaşamazsa hayattan zevk alamaz hâle gelir ve sürekli hâlinden şikâyet eder. Arzusunu gerçekleştirdiğinde de sonuç çok farklı değildir. Zira her yükselişinde daha üstün kimselerin olduğu düşüncesi elindekilerle yetinmekten, bunlarla mutlu olmaktan uzaklaştırır onu; doyumsuz hâle getirir. Halbuki insanlığa rehber olan Hz. Peygamber, “Sizden daha aşağı olanlara bakın!

Sizden üstün olanlara bakmayın! Allah'ın nimetini küçümsememeniz için en uygun olanı budur." sözleriyle hâline şükreden kanaatkâr bir kul olmayı tavsiye etmektedir.²⁷

Öte yandan Zâtı güzel olduğu gibi güzellikleri de seven Allah, yarattığı her şeyi en güzel şekilde yaratmakla kalmamış, aynı özelliği, insanın fitratına da yerleştirmiştir. Tıpkı Yaratıcısı gibi insan da güzeli sever ve güzellikleri görmek, yapmak, üretmek ve yetiştirmek ister. İnsan, bu fitrî özelliğiyle, kendisine verilen kabiliyet ve imkânlar nispetinde öğrenerek kendisini geliştirir. Aslında insanoğlu, bu alanda ne kadar üstün maharet gösterirse gösterebilir, neticede ortaya koyduğu eserler, Allah'ın kendisine verdiği yetenekleri sergilemekten ve sadece Onun sunduğu örnekleri taklit etmekten öteye geçmez. Dolayısıyla herhangi bir sanatkârın estetik ve sanat bakımından Yaratıcıyla yarışmaya girmesi düşünülemez. Allah'a inanan bir kişi, sanat adına her ne yaparsa bunun bir Allah vergisi olduğunu, ortaya koyduğu eserlerin de sadece ilâhî cemâlin insan eliyle tecellisi olduğunu bilir.

Böyle düşündüğü ve inandığı için insan, yaptığı sanatın güzel olmasını ister. Bundan dolayıdır ki o, daima daha güzeli yapmaya çalışır, en mükemmeli elde etmeye gayret eder. Zira Yüce Mevla'nın insanoğlundan beklediği budur. Yüce Allah, Hz. Davud'a lütfedip imkânlar verdikten sonra zırhlar yapmasını, işçilikte de ölçüyü tutturmasını emretmiş, ardından da, "Salih amel işleyin. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı görürüm." diye vahyetmiştir. Aynı şekilde Hz. Süleyman'a da birçok imkânlar vermiştir. Cinlerin, Hz. Süleyman için dilediği biçimde kaleler, heykeller, havuz gibi çanaklar ve sabit kazanlar yaptıklarını haber verdikten sonra, "Ey Dâvûd ailesi, şükredin!" buyurmuştur.²⁸ Bu âyet-i kerimeler, bir taraftan "sağlam iş yapılması" gerektiğini ve Cenâb-ı Allah'ın yapılanları görüp gözettiğini, diğer taraftan da amel-i salihin Allah'a şükürün bir ifadesi olduğunu ifade etmektedir.

Hz. Peygamber'e çeşitli sorular yönelten sahâbî Muâviye b. Hayde, "Komşumun benim üzerimdeki hakkı nedir?" diye sorduğunda Hz. Peygamber, "Hastalandığında ziyaret etmen, öldüğünde cenazesini kaldırman, borç istediğinde borç vermen, muhtaç olduğunda ihtiyacını karşılaman, hayırlı işlerini tebrik etmen, musibet zamanlarında sabrı tavsiye etmendir." buyurduktan sonra ona şunları da tembihlemiştir: "Evini komşunun evinden yüksek yapma ki komşunun havasını engellemiş olmayasın."²⁹ Rahmet Elçisi'nin vermiş olduğu bu cevap, bir taraftan onun güzellik ve zarafet anlayışını ortaya koyarken, diğer taraftan da Müslümanlar arası olması gereken diğerkâmlık ahlâkına dayalı ideal bir komşuluk ilişkisini de resmetmektedir. Öyle zarif bir tavsiye ki hem fizikî, hem de ahlâkî zarafeti aynı karede birleştirmiştir.

²⁷ Müslim, Zühd, 9.

²⁸ Sebe', 34/10-13.

²⁹ Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir, XIX, 419.